

MUHİBBÎ'S UNPUBLISHED POEMS FROM THE POINT
OF A MAGAZINE OF POETRY

Bir Şiir Mecmuasından Hareketle Muhibbî'nin Yayınlanmamış Şiirleri

Beyhan KESİK¹ & Zehra PEHLİVAN² & Emre ŞENGÜL³

Abstract

There has been an increase in the number of studies on poetry magazines recently. With these studies, a lot of unwritten poems in poets' *divans* have been published. This shows that there are lots of poems of poets with *divan*, which were not written in their own *divan* or *divan* publications. Shedding light upon literary taste of its term or compiler in a way, poetry magazines also carry a speciality of being an important source for poems waited for daylight. There may be a lot of reasons why the poems exist only on poetry magazines not in *divans* or *divan* publications. Poet might have only wanted his/her favourite poems to be in his *divan* while designing it or some of his poems might have been rough copy or magazine compiler might have taken them to his/her work. These poems might have been written after poet's designation of his/her *divan* and he might have died before taking those poems to his/her *divan*. The copy, seen by transcribers who organized magazine, might have been lost. Researches publishing *divans* might not have seen all the copies. Probably transcribers might have added those poems on his own or confused poets with same appellation. It's possible to augment these reasons. One of poets with which we coincide some of his/her poems only in poetry magazines is also Muhibbî (Suleiman the Magnificent) who has one of the most voluminous *divans* in classical Turkish poetry. With these study, the poems which aren't in Muhibbî's *divan* and the latter studies are identified and texts of poems are given.

Key Words: Magazine, Muhibbî, divan, poetry, Kanûni.

Özet

Son zamanlarda şiir mecmuaları üzerine yapılan çalışmaların sayısında bir artış olmuştur. Yapılan bu çalışmalarla şairlerin divanlarına girmeyen birçok şiir(ler)i yayımlanmıştır. Bu da divan sahibi birçok şairin divanına girmeyen ve(ya) divan neşirlerinde bulunmayan şiir(ler)inin bulunmakta olduğunu göstermektedir. Bir bakıma derleyicisinin ve de döneminin edebî zevkine ışık tutan şiir mecmuaları aynı zamanda gün yüzüne çıkmayı bekleyen şiirler için önemli bir kaynak olma özelliği de taşımaktadır. Divanlarda ve(ya) divan neşirlerinde yer almayan şiirlerin sadece mecmualarda bulunmasının birçok nedeni olabilir. Şair, divanını tertip ederken sadece beğendiği şiirlerin divanında yer almasını istemiş olabilir veya bazı şiirleri karalama hâlinde kalmıştır ve mecmua derleyicisi bunları görüp eserine almıştır. Bu şiirler şairin divanını tertibinden sonra kaleme alınmıştır ve bunları divanına alması için ömrü vefa etmemiştir. Belki mecmuayı teşkil eden müstensihin gördüğü nüsha kaybolmuştur. Divanları neşreden araştırmacılar bütün nüshaları görmemiştir. Belki de müstensih bu şiirleri kendisi ilave etmiştir veya aynı mahlaslı şairleri karıştırmıştır. Bu nedenleri çoğaltmak mümkündür. Bazı şiirlerine sadece şiir mecmualarında rastladığımız şairlerden biri de klasik Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birine sahip olan Muhibbî (Kanûni Sultan Süleyman)'dir. Bu çalışma ile Muhibbî'nin divanında ve sonra yapılan çalışmalarda yer almayan şiirleri tespit edildi ve şiirlerinin metinleri verildi.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, Muhibbî, divan, şiir, Kanûni.

Giriş

¹ Doç. Dr. Giresun Üniversitesi, e-posta: b_kesik@hotmail.com

² Diğ., Giresun Üniversitesi, e-posta: zehrapehliivan.93@gmail.com

³ Diğ., Giresun Üniversitesi, e-posta: emresengul61.es@gmail.com

Derleyicisinin ve yazıldığı dönemin edebî zevkine ışık tutan mecmualar, divan sahibi olmayan şairlerin şiirlerine yer vermesi kadar divan sahibi olan şairlerin divanına girmeyen ve(ya) divan neşirlerinde bulunmayan şiir(ler)ini içermesi bakımından da önemli bir kaynaktır. Mecmuaları önemli kılan bir diğer özellik de bir şairin etkilendiği ve(ya) etkisinde kaldığı şairleri belirlemeye katkı sağlamasıdır.

Divanlarda ve(ya) divan neşirlerinde yer almayan şiirlerin sadece mecmualarda bulunmasının birçok nedeni olabilir: Şair, divanını tertip ederken sadece beğendiği şiirlerin divanında yer almasını istemiş olabilir veya bazı şiirleri karalama hâlinde kalmış ve mecmua derleyicisi bunları görüp eserine almıştır. Bu şiirler şairin divanını tertibinden sonra kaleme alınmıştır ve bunları divanına alması için ömrü vefa etmemiştir. Belki mecmuayı teşkil eden müstensih'in gördüğü nüsha kaybolmuştur. Divanları neşreden araştırmacılar bütün nüshaları görmemiştir. Belki de müstensih bu şiirleri ilave etmiştir veya aynı mahlaslı şairleri karıştırmıştır. Bu nedenleri çoğaltmak mümkündür. Ama şurası muhakkak ki mecmuaları tıpkı divanlar gibi şairlerin şiirlerini içeren önemli bir kaynak olarak görmemiz gerekir. "Kaldı ki mecmualara, buradaki kayıtlara güvenmekten başka çaremiz de yoktur. Zira mecmualara hep şüpheyle baktığımız takdirde diğer yazmalara, söz gelimi divân nüshalarına da aynı kuşkuyla yaklaşmaktan bizi ne alıkoacaktır?" (Köksal 2013: 326-327).

Bazı şiirlerine sadece şiir mecmualarında rastladığımız şairlerden biri de klasik Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birine sahip olan Muhibbî (Kanûnî Sultan Süleyman)'dir. Muhibbî'nin bilinmeyen şiirlerine geçmeden önce taradığımız mecmuayı tavsif edelim:

***Mecmû'a-i Eş'âr*; Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3291.**

Dış ölçüleri 207x142 mm, iç ölçüleri 173x90 mm, 74 yaprak, 19 satırdır. Cetvel ve söz başları kırmızıdır, siyah bez sırtlı mukavva ciltlidir. Kâğıt türü çapa filigranlıdır. Şirazesi bozuk, yapraklar rutubet görmüştür. Talik hatla yazılmıştır. Bazı yaprakların gelişigüzel yapıştirıldığı görülmektedir. İstinsah tarihi ve derleyeni / müstensih'i belli değildir.

Muhtevası: Başında Şuhûdu'l-hâl vardır. Mecmuada şiirleri bulunan şairler, alfabetik olarak şu şekildedir:

Âhî, Ahmed, Ahmedî, Amrî, Âşık, Atâyî, Bahârî, Bahrî, Bâkî, Bedî'î, Bedrî, Behîstî, Bilâlî, Ca'ferî, Celâlî, Cemâlî, Dâ'î, Derûnî, Emrî, Fakîrî, Fazlî, Fendî, Fevrî, Figânî, Firâkî, Fünûnî, Gedâ, Gulâmî, Halîlî, Harîmî, Hâsîlî, Hatâyî, Hâverî, Hayâlî, Haydaroğlu, Hayretî, Hisâlî, Hüsrev, İbâdî, İkbâlî, İlmî, İshâk, İşretî, Kâdî, Kalender, Kandî, Karînî, Kâtîbî, Kerîmî, Lutfî, Mahremî, Mâlî, Matla'î, Medhî, Mesihî, Mu'îdî, Mu'înî, Muhibbî, Muhlisî, Müyî, Münîrî, Na'îmî, Nagmî, Nâmî, Nasîbî, Nazmî, Necâtî, Nesîmî, Nev'î, Nihâlî, Nihânî, Nizâmî, Nutkî, Penâhî, Rahmî, Re'yî, Revânî, Rûhî, Rumûzî, Sadâyî, Sâdık, Sâdikî, Sebâtî, Selikî, Selîmî, Semâ'î, Seyrî, Siyâhî, Sun'î, Sücûdî, Şâh Süleymân, Şâlî, Şehîdî, Şem'î, Şemsî, Şeyhî, Şirâzî, Tâcirî, Tahmâs, Ubeydî, Ulvî, Usûlî, Ümidî, Vahdetî, Vâlihî, Visâlî, Vüsûlî, Yahyâ, Yeminî, Zâtî, Zemînî, Zeynî, Zuhûrî. Ayrıca mahlassız on manzume mevcuttur.

Baş: Bezm-i ğamdan ney gibi nālân olan gelsün berü
Vâkıf-ı esrâr olup hayrân olan gelsün berü

Son: Ehl-i dünyānuñ dilâ güş itme kıl ü kâlîni
Gel kalendar ol bulup bir Rûmeli abdâlımı

Muhibbî Dîvânı, ilk kez Âdile Sultan (1309/1893-94) tarafından neşredilmiştir. Daha sonra Vahit Çabuk (1980), Âdile Sultan neşrini Latin harfleri ile yayımlamıştır. Coşkun Ak (1987) , Âdile Sultan neşrini de

dikkate alarak divanın tenkitli metnini hazırlamıştır. Orhan Yavuz vd. (2014) ise *Bölge Yazma Eserler Nüshası*'ni esas alarak divanın yeni harflerle yayımını yapmışlardır. Ayrıca çalışmanın sonuna tıpkıbasımını ilave etmişlerdir. Bu çalışmada yer alan şiirlerden 105'i sadece *Bölge Yazma Eserler Nüshası*'nda yer almakta olup diğer divan nüshalarında yoktur (Yavuz vd. 2014: 12-13). Kamil Ali Gıynaş (2014) da üç nazire mecmuasından hareketle şairin basılı divanına girmeyen 116 manzumesini ilim âlemine tanıtmıştır.

Çalışmamıza kaynaklık eden mecmuada Muhibbî'nin yayınlanmamış 21 gazeli, bir tahmîsi ve bir de müseddesi yer almaktadır.⁴

Muhibbî'nin bu çalışmayla tespit ettiğimiz şiirleri ile basılı divanında (Ak 1987) yer alan şiirleri arasında dil ve üslup özellikleri bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Nitekim çalışmamızda üç yerde geçen *meded* sözcüğü basılı divanda 81 yerde, çalışmamızda iki yerde geçen *şacı Leylâ* ifadesi basılı divanda 37 yerde, *gûş eylemek* fiili basılı divanda 40 yerde, *ey yüzi gül* ifadesi basılı divanda dört yerde, *lebi Şîrîn* ifadesi basılı divanda 25 yerde, *kaçan* kelimesi sadece *her kaçan* şekliyle basılı divanda 125 yerde geçmektedir. Yine çalışmamızda üç yerde tekrar edilen *pâdişâhum* seslenişi basılı divanda 46, sultânım seslenişi ise 9 kez yer bulmuştur. Bir benzer söyleyiş özelliği de *ey Muhibbî* şeklindeki ifadeyle mahlas beyitlerinde görülmektedir. Çalışmamızda beş yerde geçen bu söyleyiş şekli basılı divanda 545 kez tekrar edilmiştir. Benzer ifadeler bunlarla sınırlı değildir. Çalışmamızda geçen *abdâl*, *kalender*, *ıgmâz*, *hüccet*, *öykünmek*, *gözi âhû*, *ser-i zülf*, *vechi var*, *şaçuñ zencirine*, *‘adem mülkine*, *nâr-ı gam* gibi kelime ve(ya) ifadeler de basılı divanda birçok yerde geçmektedir.

Metin içinde tarafımızdan eklenen ekler ve kelimeler köşeli parantez ([]) içinde gösterildi. Ayrıca müdahale edilen, çıkarılan hece ve kelimeler de dipnotta belirtildi.

Muhibbî'nin Yayınlanmamış Şiirleri

Tahmîs

Mecmuada Muhibbî'nin bir tahmîsi yer almaktadır. Mecmuanın 42b yaprağında bulunan bu tahmîs, Taşlıcalı Yahyâ Divanı (bk. Çavuşoğlu 1977: 318)'ndaki 59 numaralı gazele yapılmıştır.

Gazel-i Yahyâ Tahmîs-i Muhibbî

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

I

- 1 Bihamdi'llâh ne bir fikrüm ne bir bâtil hayâlüm var
- 2 Ne bir zerrâksâ levn ne mekr [ü] şeyd [ü] âlum var
- 3 Sa' âdet ehliyem hâkden⁵ tenüm hânde hoş-hâlüm var
- 4 Ganîdür ' aşk ile gönülüm ne mâl u ne menâlüm var
- 5 Ne vaşl-ı yâra hândânım ne hicrândan melâlüm var

II

- 1 Haķîkat sırrını ehl-i mekâşifden açar gönülüm
- 2 Hevâ-yı ' aşk ile pervâz urup dâyim uçar gönülüm
- 3 Dem-â-dem Hıẓr elinden çün hayât [âbı] içer⁶ gönülüm
- 4 Ne şağ olmak murâdumdur ne ölmekden kaçır gönülüm
- 5 Cihânda haste-i ' aşk olalı bir hoşça hâlüm var

⁴ Ayrıca mecmuada Muhibbî'nin basılı divanında (Ak 1987) yer alan iki gazeli (923 ve 2227 numaralı gazeller) ve şiirlerine yapılan dört de tahmîs bulunmaktadır. Tahmislerden biri Bâkî'ye üçü Şemsi'ye aittir. Şemsi'nin tahmis ettiği gazellerden biri de basılı divanında yer almamaktadır. Bu gazel de çalışmaya dâhil edildi.

⁵ Metinde "Haķdan" şeklindedir.

⁶ Sonranda "benüm" sözcüğü eklenmiş olsa da bu sözcük kafiyeyi bozmaktadır.

III

- 1 Hārābāt ehliyem gāh mest ü gāhi kan olup hayrān
 2 Daḥī ‘ilm-i ḥaḳāyīḳdan mücerred eylerem seyrān
 3 Ḥayāl-i yār ile gül-i gülşen gelür ey cān⁷
 4 Ne meyl-i Külbe-i Aḫzān ne seyr-i şoḫbet-i yārān
 5 Ne ta‘ n-ı zāhid-i nā-dān ne ceng ü [ne] cidālüm var

IV

- 1 Hūdā ḥalḳ itmedin nūr-ı Muḥammeden nüh eflāki
 2 Müdārā çarḳı hergiz kılmadın bu kürre-i ḥāki
 3 Baña esrārı gösterdi saña tesbīḥ [ü] misvāki
 4 Ben ol ḥayrān-ı ‘aşḳam kim yitürdüm ‘aḳl [u] idrāki
 5 Ne ‘ālemden ḥaberdāram ne kendümden ḥayālüm var

V

- 1 Perişān olmadın dil defterinün bugün evrāḳı
 2 Kesilsün ḥalḳ-ı ‘ālemden gel ey cān iste Ḥallāḳı
 3 Ser-ā-ser mülküñ olmış tüt Muḥibbī cümle āfāḳı
 4 Cihān fānīdür ey Yaḥyā *Hüve’l-Ḥayyu Hüve’l-Bāḳī*
 5 Değişmem aḫlaş-ı çarḫa benüm bir köhne şālüm var

Müseddes

Taradığımız mecmuada Muhibbî'nin yayımlanmamış bir müseddesi yer almaktadır. Bu müseddes 24b yaprağındadır.

I

- Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün
 1 Firāḳuñdan meded feryād u dād ey meh-liḳā senden
 2 Sözüñm güş eyle kim cümle şikāyetdür saña senden
 3 Revā mīdur baña⁸ bu nāz u istiḡnā şehā senden
 4 Umulmazdı bu cevri ü bu cefā ey bī-vefā senden
 5 Günāhum bildüm eylersem n’ola luḫfuñ recā senden
 6 Benüm devletlü sulṫānum ḥaḫā benden ‘aḫā senden

II

- ‘İzāruñ ḥasreti dil bülbülin nālān u zār itdi
 1 Yıḳup dil milketini ḥışm-ı çeşmün tārümār itdi
 2 Yiter cānā beni ḳaddün hevāsı bī-ḳarār itdi
 3 Meded ḳıl pādīşāhum kim firāḳuñ cāna kār itdi
 4 Günāhum bildüm eylersem n’ola luḫfuñ recā senden
 5 Benüm devletlü sulṫānum ḥaḫā benden ‘aḫā senden

III

- Nigārā ḫāḫır-ı maḫzūnumı şād itseñ olmaz mı
 1 Dil-i vīrānumı luḫfuñla ābād itseñ olmaz mı
 2 Bīraz resm-i sitemden el çeküp dād itseñ olmaz mı
 3 Yıḳıḳ göñlüm yapup bir Ka‘be bünyād itseñ olmaz mı
 4 Günāhum bildüm eylersem n’ola luḫfuñ recā senden
 5 Benüm devletlü sulṫānum ḥaḫā benden ‘aḫā senden

IV

- Gider cevri dem-i luḫf u ‘ināyet oldı sulṫānum
 1 Teraḫḫum eyle cürmüm zülme ḡāyet oldı sulṫānum
 2 Cefā vü cevri dirseñ bī-nihāyet oldı sulṫānum
 3 Teraḫḫum eyle kim vaḳt-i ḥimāyet oldı sulṫānum
 4 Günāhum bildüm eylersem n’ola luḫfuñ recā senden

⁷ Mısram vezni bozuk.

⁸ Metinde “bende” şeklindedir.

- 6 Benüm devletlü sultānum haṭā benden ʿ aṭā senden
V
1 Perişān olalı zülfün ğamıyla hāṭır-ı şeydā
2 Beni Mecnūn gibi ṭāġa⁹ düşürdüñ ey saçı Leylā
3 Kapuñda sehv ile bir secde kıldum tatalum farzā
4 Muhibbî bendeñem baġışla cürmüm luṭf idüp şāhā
5 Günāhum bildüm eylersem n'ola luṭfuñ recā senden
6 Benüm devletlü sultānum haṭā benden ʿ aṭā senden

Gazeller

Muhibbî'nin yayınlanmamış 21 gazelini tespit ettik. Gazellerin -biri hariç- hepsi “Ġazel-i Muhibbî” başlığı altında verilmiştir. Bu gazeller mecmuadaki sıraya göre şunlardır:

-1-

- 8a
Ġazel-i Muhibbî
Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün
1 Ol saçı Leylā umardum bana Mecnūnum diye
Gezmesün gelsün belā ṭaġında maḥzūnum diye
2 Yolına cān virmegi anuñ çün ikrār eyledüm
Ḥabs idüp cāh-ı zenaḥdānuñda medyūnum diye
3 Umaram şiʿ r-i güher-bārum eşitdükde nigār
Kandedür gelsün berü o[l] dürr-i meknūnum diye
4 Dāll-ı devlet ol bana yetmez mi bu dünyāda kim
Nāzile ol çeşm-i nergis baña meftūnum diye
5 Dil-ber oldur ey Muhibbî hışm idicek ʿ aşıka
Boynuña bend eyleye zülf-i hümāyūnum diye

-2-

- 22a
Ġazel-i Muhibbî
Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilün
(Fāʿ ilātün) (Faʿ lün)
1 Bāġ-ı ʿ ālem yine ābād olacak demlerdür
Künc-i miḥnetde gönül yād olacak demlerdür
2 N'ola ger hāṭır-ı miḥnet-zedemiz bulsa şafā
Çāk olup ğonce-şıfat şād olacak demlerdür
3 Nice bir kayd-ı melāletde giriftār olalum
Bend-i ğamdan gönül āzād olacağ demlerdür
4 Gül gibi gülseñ açılsañ n'ola gülzāra varup
ʿ Ayş u ʿ işretlere muʿ tād olacağ demlerdür
5 Kātı āvāre Muhibbî bu dil-i şeydāmuz
Ḥırmen-i şabrise ber-bād olacak demlerdür

⁹ Metinde “dāġa” şeklinde yazılmıştır.

-3-

22a

Ġazel-i Muhibbî

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
1 Yine hemr bülbüledür çigzinüp muhkem köpürmişdür
Düşelden qadd-i bālāñuñ hevāsına esirmişdür

2 Demidür ger ağarsa dide-i giryānımız cānā
Delūqanlı durur gerçi velī çok yaş geçirmişdür

3 Dutuşdı nār-ı dāmān-ı felek anı şafaq şanma
Hilāl-i meh meger varise kibritin degirmişdür

4 Yanık yanık arardı şöyle ser-gerdān olup gördüm
Dilā beñzer ol āhūyı raķīb-i seg kaçırılmışdur

5 Geçid virmezse tañ mı seyl-i eşki vādi-i ğamda
Muhibbî niçe anuñ gibi başından aşırılmışdur

-4-

22ab

Ġazel-i Muhibbî

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
1 Seni nev-rüzda ağyārile gördüm çün ey meh-rū
Günüm gecem berāber oldı girmez gözüme uyhu

2 Qosun anı 'izāruñ variken zülf-i 'abirāsāñ
Ki 'aqlum dağıdan sünbül gibi ey māh budur bu

3 Şehāb olmaz güneş yüzinde nev-rüz olıcağ çünkim
'İzāruñda n'ider ey ğonce-fem ol zülf-i müşġin bū

4 Raķībūñ geh ikisi geh biri karşıñda hāzırdur
Yanuñda bir itūñ hiç eksük olmaz ey gözi āhū

5 Muhibbî şem' veş par par yanar sūz-ı firākuñla
Meded sākin kıl āb-ı vaşluñile ey dişi lü'lü'

-5-

22b

Ġazel-i Muhibbî

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)

1 Ayda bir görünüp ey kaşı hilāl
Qāmetüm bu ğam ile itdūñ dāl

2 Kıl kalemlele yazımaز nakķāş
Şöyleyem fikr-i miyānuñla hayāl

3 Tenümi kana boyadı tiġuñ
Ya'ni geydürdi baña ħil'at-i al

4 Öykünürdi kaşuña ey meh-rū

Hele eksüklüğünü bildi hilâl

5 Ālile aldı dil-i meyyālî
Ey Muhibbî yine ruĥları al

-6-

22b

Ġazel-i Muhibbî

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün
(Fā' ilâtün) (Fa' lün)

1 ' Ārızuñ gonce dürür ey meh-rû
Zülf-i müşgînüñe dirler şebbû

2 Kaşlaruñ fikri tenüm itdi ĥayâl
Ķâmetüm kıldı miyânuñ ģamı mü

3 Meselâ dilde ĥayâl-i çeşmüñ
Ķaysa ünsiyet idüpdür âhû

4 Tiĝ-i âhum göricek baş egdi
Düşdi gönline raķibün Ķorĥu

5 Dir isen menzil-i maķşüda irem
Ey Muhibbî bu cihândan el yu

-7-

22b

Ġazel-i Muhibbî

Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilün

1 Gönlümüz sevdāya uğradan o müşgîn-ĥâldür
Cânuma işler geĥen ol ģamze-i Ķattâldür

2 Ĥasret-i zülf ü ' izâruñda dirĝâ düstüm
Ķamla geĥdi şubĥ u şâmum bunca mâh u sâl[dür]

3 Ĥıdmet-i ĥâk-i derüñ itmek sa' âdetdür bana
İtlerünle hem-sifâl olmak ulu iķbâldür

4 Ey perî yanıklarım kim görse eydür güyyâ
Ĥırķasına pâreler dikmiş dürür abdâldür

5 Şanma sulţânım Muhibbînüñ murâdı şî'r ola
Ĥâk-pâyüñe ĝaraż ancaķ bir ' arz-ı ĥâldür

-8-

23a

Ġazel-i Muhibbî

Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilün

1 Āh kim ol ĥurra-i cāzûlaruñ ey ģamze-kâr
' Aĥlumu yağmaya virdi şabrum itdi târumâr

2 Ey perî-rû cân ser-i zülfüñ gibi âşüftedür
Gönlümi Ķaddüñ hevâsı eylemişdür bî-ķarâr

3 Ĥoķķa-i sîm içre güyâ ĥubb-ı miskidür hemân
Şol zenaĥdânuñdaki ĥâlüñ senüñ ey gül-' izâr

- 4 Başuñ üzre yir idindi düstum yüz buldı çün
Gonce gül-ruhsāruñ ile bahş iderse vechi var
- 5 Tığ-ı hicrānuñ Muhibbī sinesin çäk itmese
‘Ālem-i derd-i derūmı olmaz idi āşikār
-9-
- 23a
Gazel-i Muhibbī
Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün
1 Belüm bükdi şaşuñ sevdāları cevr ü cefālarla
Hayāl itdi şaşuñ fikri tenüm derd ü belālarla
- 2 Benüm’çün tır ü yā almış eline rā şaşuñ ğamzeñ
Helāk itdūñ beni bi’llāhi sultānum bu rālarla
- 3 Degüldür ey yüzi gül berķ ü ra‘ d āvāz iden her dem
Benüm āh ile vāhumdur cihān doldı şadālarla
- 4 Ser-ā-pā zaḫm-ı tırūñden boyandı kanlara cismüm
Düzündüm ey keman-eburü yine rengin kabālarla
- 5 Şaşuñ zencirine bağlamak isterseñ Muhibbīyi
Cefā itme kaçır dīvānedür elde vefālarla
-10-
- 23ab
Gazel-i Muhibbī
Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün
1 Gözüm hecr-i lebüñle dolmadın kan
Ciger nār-ı ğamuñla oldı büryān
- 2 [Le]b-i la‘ lūñ beni dir görse cānā
Alup öldürmege ol tığ-ı müjgān
- 3 Oķuñ bağrum delüpdür ey kaçısı yā
N’ola ney gibi itsem āh u efgān
- 4 Şoyup pīrāhenin ol şūḫı seyr it
Bedensiz görmek isterseñ eger cān
- 5 Muhibbī gice gündüz āh idersin
Dimez misin olur zūlf-i perişān
-11-
- 23b
Gazel-i Muhibbī
Mef‘ ulü Fā‘ ilātü Mefā‘ ilü Fā‘ ilün
1 Şaşuñ hayāli k’eyledi kanlu gözüm mekān
Güyā şafaķ içinde meh-i nev dürtür hemān
- 2 Karşuñda turmağile şıvanmış ayağına
Muḫkem dayağa düşdi begüm sebz ü büstān
- 3 Kūl olmayınca kāmēt-i bālāña düstum

Çılmadı serv-i gülşeni āzād bāġbān

4 Ey serv-kađ senūñ de gelür yoluña şaķın
Aķıtma eşķ[üm] şu gibi her yaña revān

5 Tīr-i müjem añar mı dimişsin Muhibbī hīç
Dilden çıkar mı oķlarıñ ey kaşları kemān
-12-

23b

Ġazel-i Muhibbī

1 Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün
Yine göñlüm alındı ālla sen verd-i ħandāna
N'ola bülbülşıfat āġāz idersem āh u eġġāna

2 Ruġuñ reşkiyle cānā ħaçer-i ħār üzre düşmiş gül
Şeġer gülşende müstaġrak bulundu ser-te-ser ķana

3 Mey-i gül-gün ićen la' l-i lebūñ yādına rüz u şeb
Eyā Ĥızr-ı zamānum minnet itmez āb-ı ħayvāna

4 Alup āl ile göñlüm eşķ-i ħün'inüm revān itdi
Baña çok reng idüpdür ħāşılı ruġsar-ı cānāne

5 Muhibbī er geçer bu pīre-zen dehre zebūn olmaz
Bī-ħamdi'llāh begüm merdāne gelmişdür bu meydāna
-13-

23b

Ġazel-i Muhibbī

1 Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)
Meyl ider ey büt-i çin dāyim ayaġun tozına
Varise ķible-nümānuñ görünür řar gözine

2 ' Āşık-ı ħastelerūñ fikr-i ruġ u zülfūñ ile
İrgürür nāleler ile ġicesin gündüzine

3 Saña ey gözleri āhū ululanursa raķīb
Lāfdur itdüġi meyl eyleme kelbūñ sözine

4 Var iken ol iki ruġsār-ı leřāfet-baġşuñ
Baķmadı ' āşık-ı bī-çārelerūñ gül yüzine

5 N'ola ey şūġī Muhibbīye cefālar ķılsañ
Ĥaķķıdır biñ baş anuñ kendü ider kend'özine
-14-

24a

Ġazel-i Muhibbī

1 Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Her kaçan sāķī lebūñ yādıyla mey nūş eylesem
Jeng-i ġamdan göñlümūñ āyinesin pāk eylerem

2 İşidelden bāde-i la' l-i lebūñ keyfiyyetin
Başmamışdur mey ayak ħum-ħāneye ey ġonce-fem

3 Dürr ü gevherdür ki izüñ tozına harc iderem
Ey gözüñ nürü dağı nem vardur didemde nem

4 Bāde-i nāb olalı teşbīh la' l-i fāmuña
Halk el üstinde tutar anı 'aziz u muhterem

5 Ey Muhibbī itmesin yanumda da' vā ehl-i 'aşk
Cüylar hāmūş olur deryāya irse lā-cerem

-15-

24a

Ġazel-i Muhibbī

Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün

1 Cānā semā yüzinde degüldür sitāreler
Eflāke çıkdı āhum odından şerāreler

2 Kevşer lebüñ peyāmın iletđi meger şehā
Āb-ı hayāt mātem idüp geydi qaralar

3 Çekdüñ bedenden oqlaruñ ayırdüñ ey perī
Tañ mı eger kan ağlasa sinemde yaralar

4 Luţfuñ göziyle bir nazār it yoġsa düstum
Tığ-ı gamuñ beni bu cefālarla pāreler

5 Ceng itseñ ol şanemle vişālin Muhibbiyā
Fūrkat girer miyānumuza bizi aralar

-16-

24a

Ġazel-i Muhibbī

Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün

1 Ey şanem devr-i karanfüldür güzel hengāmdur
Sinem üzre taze dāğlar yanacaġ eyyāmdur

2 Bāb-ı ihsānuñda oldı cümle 'ālem ber-murād
Ben fakīrūñ ey kerem-kānı dağı nā-kāmdur

3 'İyd-ı vaşluñda beni hācīcīgum kurbān kıl
Ey cemāl-i Ka'be çok mı yılda bir bayrāmdur

4 Girmemişdür dest-i üstāda eyā [ol] herv-i sim
İdemez nāzük tenüñle bahş dağı hāmdur

5 Öldürürsün luţf kıl olma Muhibbiden cüdā
Rüh [u] cānum sensiz ol dil merdi¹⁰ bī-ārāmdur

-17-

24b

Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün

(Fā' ilätün)

(Fa' lün)

1 Leb-i la' lün görüp ey zülf-i siyāhī zulümāt
Bir karañluk yire siñdi utanup āb-ı hayāt

¹⁰ "Merdi" metinde "merdin" şeklindedir.

- 2 Kaşuña öyküneli şöhreti var şehri içre
Halk gördükde hilâli getirürler şalavât
- 3 Şevkden vaşf-i lebûn eyler iken hâk olsam
Ney şeker olamaz arada bütün cümle nebât
- 4 Cem' olur yüzüni ger görseler 'uşşâk şehâ
Lâ-cerem mihr-i dirâşşâna üşerler zerrât
- 5 Ey Mesîhâ-nefes olmaz olur ihyâ ebedî
Ger Muhibbî ile hem-dem olasin vaqt-i vefât
- 18-

26b

- Gazel-i Muhibbî
- Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
- 1 Dil belâ-yı derd ü 'aşk-ı dil-rübâdan geçmedi
Cevre mu' tād eyleyüp kendin cefâdan geçmedi
- 2 Bir niçe kez içmeyince kana kana kanımı
Tirûn ey kaşı kemân cism-i dü-tâdan geçmedi
- 3 Çekmeyince sîneye bir niçe dem rez duhterin
Gönlümüz keyfiyyet-i câm-ı şafâdan geçmedi
- 4 Bir yol olmasın nigâhıçün diyü 'aşıklara
Bunca yıl geçdi o meh râh-ı vefâdan geçmedi
- 5 Hâk-i küyuñ ter düşer diyü baña ey lâlê-ruh
Hayli demdür seyl-i eşküm ol yañadan geçmedi
- 6 Hâlûñe beñzer geçermiş düstüm müşg-i Hıfâ
Vây bu yüzi kara hergiz bu hañadan geçmedi
- 7 Hâtır-ı 'uşşâkdan geçdi o şüh-ı gamze-kâr
Ey Muhibbî hiç rakîb-i bed-liğâdan geçmedi
- 19-

27b

- Gazel-i Muhibbî
- Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
- 1 'Arızuñ alın görüp alındı cân u dil saña
Gör ne reng itdi şehâ gül-berg-i handânuñ baña
- 2 Bañr-i 'aşkuñdan kenâra gelmek âsândur velî
Âşinâlık yok señünle n'eyleyem ey meh-liğâ
- 3 Hâk-pâyüñ olalı 'uşşâka toprak kâzisi
Niçe kez toprak koyupdur başuma hük-m-i kazâ
- 4 El uzadup zülfüñe söylerdi sevdâsın gönül
Şimdi görseydüñ ne bend itdi o kıl [u] kâl aña
- 5 Ger seni sevmez Muhibbî dirse a' dâ gam degül

Zâhir ü bâḫın muḫibbūndür hele ol mübtelâ

-20-

27b

Ġazel-i Muḫibbî

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Kâtlüme ğamzeñ ḫaḫūndan ḫüccet ibrâz eyledi
Düstüm cellâd-ı çeşmüñ aña iġmâz eyledi

2 Atıtur üstüme ğamzeñ cānuma işler geçer
Ortamuzda mâ-cerâyı hep o ğammâz eyledi

3 Bûselıḫdan bî-nevâ 'uşşâka taḫsîm itmeyüp
Dün ğice mey meclisinde yine şeh-bâz eyledi

4 Ḥaḫḫūñ esrârıyla ğöñlüm ğördi çün ḫayrân u zâr
Kâkülün müşġinüñüñ sevdâsı hem-râz eyledi

5 Şimdi vaşşâfuñ ola şanma Muḫibbî bendeni
Medḫüñe ey pâdişâhum çokdan âġâz eyledi

59a

-21-¹¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Ġörmek olmadı müyesser çünki ol [meh]-pâreyi
Açma ey dil çeşmi zâyî' eyleme nezzâreyi

2 Vâdi-i fûrkatde dil ben kâkül-i dil-berde âḫ
Ey ġam âġâḫ iseñ olmaz mı ol meh-pâreyi

3 Zâd-ı ġamdur yidigüm küh-ı belâ içre müdâm
Ol lebi şîrîn niçün añmaz bu ben ġam-ḫ'âreyi

4 Ġördi Ferḫâd ile Mecnûn derd-i 'aşka çâre yok
Arayı ġitdüm 'adem mülkine egler çâreyi

5 Mâḫ-rûlarda Muḫibbî çün bilürsün yok vefâ
Yâ ne ser-gerdân idersün bu dil-i divâneyi

Sonuç

Bu çalışmayla Muḫibbî'nin daha önce yayımlanmamış bir tahmisi, bir müseddesi ve 21 gazeli tespit edilmiştir. Bu manzumelerin Muḫibbî'ye ait olup olmadığı hususunda kesin bir fikir beyan etmek zordur. Ancak tespit ettiğimiz manzumelerin dil ve üslup bakımından Muḫibbî'nin basılı divanındaki (Ak 1987) manzumeleriyle benzerlik göstermesi ve basılı divandaki diğer manzumelerle bir arada oluşu, yine Bâkî ve Şemsî gibi şairler tarafından tahmis edilen gazellerinin de basılı divanında yer alması, basılı divanda olmayıp da daha sonra yayımlanan (Yavuz vd. 2014, Gıynaş 2014) şiirlerinin varlığı bu şiirlerin Muḫibbî'ye ait olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Kaynakça

¹¹ Bu gazel, "Ġazel-i Muḫibbî Tahmîş-i Şemsî" başlığı altında verilen Şemsî'nin tahmisinde Muḫibbî'ye ait mısraların verilmesi suretiyle ortaya çıkarıldı.

- ÂDİLE SULTAN (1309/1893-94), *Dîvân-ı Muhibbî*, İstanbul: Matbaa-i Osmânî.
- AK, C. (1987), *Muhibbî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- ÇABUK, V. (1980), *Dîvan-ı Muhibbî I-II-II*, İstanbul. Tercüman 1001 Temel Eser: 154-155- 156.
- ÇAVUŞOĞLU, M. (1977), *Yahyâ Bey Divan (Tenkidli Metin)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- GIYNAŞ, K. A. (2014), “Üç Nazire Mecmuasından Hareketle Muhibbî'nin Dîvânında Bulunmayan Şiirleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 29, 399- 440.
- KÖKSAL M. F. (2013), “Bâkî'nin bilinmeyen veda gazeli ve dîvânında bulunmayan bazı şiirleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 10, 319-330.
- YAVUZ, O.; DİREKÇİ, B.; GÜLMEZ, M.; YASTI, M.; DUYAR, H. (2014), *Muhibbî Divânı Bölge Yazma Eserler Nüshası (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Konya: Palet Yayınları.